

Σχέδιο υποβολής Ερευνητικής Εργασίας

Σχολικό Έτος 2011-2012.....

Σχολική Μονάδα: 3ο ΓΕΛ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ

Τίτλος ερευνητικής εργασίας

Λαογραφία και λαϊκός πολιτισμός μέσα από τις νεοελληνικές διαλέκτους.

Στοιχεία υπεύθυνων καθηγητών

Όνοματεπώνυμο	Ειδικότητα (ΠΕ)	Διατιθέμενες ώρες για το πρόγραμμα	Υλοποίηση Ερευνητικών Εργασιών σε προηγούμενα έτη (ΝΑΙ/ΟΧΙ)	Σχετική επιμόρφωση (φορέας επιμόρφωσης)
Αλμπανούδης Παύλο	ΠΕ02	3	ΟΧΙ	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ – Τ Διαλέκτων

Παιδαγωγική διαδικασία

Α. Σκοπός έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Ιστορία της Νέας Ελληνικής μέσα από τον νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό
Πλούτος και γεωγραφικά όρια του νεοελληνικού λαϊκού πολιτισμού
Γλωσσικά ιδιώματα: Πρόβλημα ή πλούτος;
Η επιστήμη της Λαογραφίας. Οργάνωση και διάσωση του λαϊκού πολιτισμού
Γραπτό και προφορικό (ηχογραφημένο) διαλεκτικό υλικό
Τεχνικοϋλικός λαϊκός πολιτισμός (παραγωγή αγαθών)
Πνευματικός λαϊκός πολιτισμός (Παραμύθια – Τραγούδια – Παροιμίες – Έθιμα)

Β. Συνοπτική αιτιολόγηση του θέματος (κριτήρια επιλογής θέματος, συσχέτιση με διδασκόμενα μαθήματα, αναμενόμενα μαθησιακά οφέλη κλπ., ενδεικτικά μέχρι 300 λέξεις)

Διαλεκτικός λόγος και λαϊκός πολιτισμός

Το τέλος του λαϊκού πολιτισμού και ο γλωσσικός θάνατος του διαλεκτικού

Τελευταίες ευκαιρίες διάσωσης στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού και συνακόλουθα του διαλεκτικού πλούτου των τελευταίων εν ζωή διαλέκτων

Νεοελληνικές διάλεκτοι και η κατανομή τους στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο

Ένταξη των ομιλητών του διαλεκτικού λόγου στα σημερινά γεωγραφικά όρια (1922 κε)

Διεύρυνση του χώρου πνευματικών αναζητήσεων σε πρωτόγνωρους μαθησιακούς χώρους.

Ανάλογος προβληματισμός

Στοιχεία τοπικής ιστορίας και τοπικού λαϊκού πολιτισμού

Λαϊκή λογοτεχνία – λαϊκή αφήγηση

Λαογραφία

Γ. Ενδεικτική περιγραφή μεθόδου που θα ακολουθηθεί (μέχρι 200 λέξεις)

Με βάση άμεσες ή έμμεσες επαφές, συλλογή διαλεκτικού υλικού και ακολούθως αξιολόγηση ανάλογη αξιοποίησή του.

Συλλογή διαλεκτικών κειμένων με επισκέψεις σε βιβλιοθήκες. Γνωριμία με βιβλιοθήκες του Α.Π.Θ. και της Θεσσαλονίκης. Βιβλιοθήκη και σπουδαστήρια Α.Π.Θ.

Βιβλιοθήκη Διαλέκτων του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Α.Π.Θ.

Αρχείο ηλεκτρονικής καταγραφής διαλεκτικού λόγου του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών Α.Π.Θ.

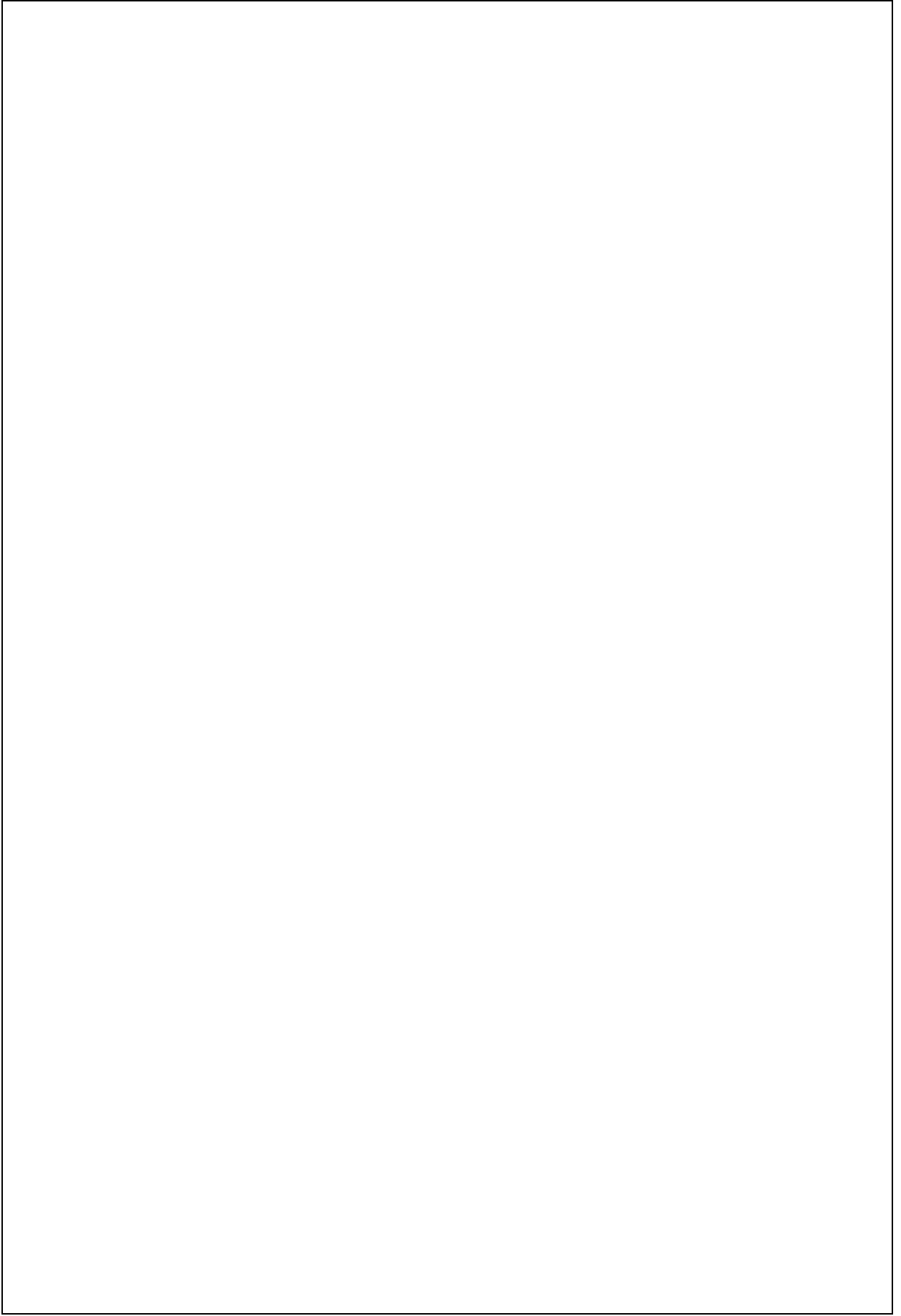
Επίσκεψη στο Λαογραφικό Μουσείο του Σπουδαστηρίου Λαογραφίας της Φιλοσοφικής Σχολής
Α.Π.Θ.

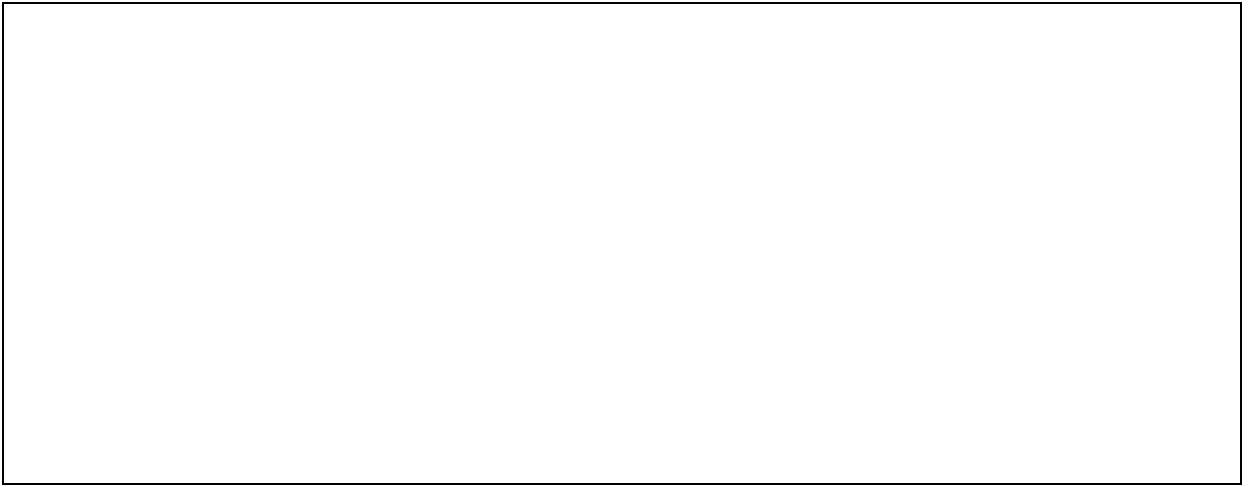
Επίσκεψη στο Λαογραφικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Ομάδες εργασιών – επιλεκτική παρουσίαση.

Διδακτικά κείμενα λαϊκού πολιτισμού (τραγούδια – παραμύθια – παροιμίες)

Προβληματισμός για τρόπους παρουσίασης

Δ. Αναμενόμενα αποτελέσματα (Μέχρι 200 λέξεις)

Συλλογή κειμένων λαϊκού πολιτισμού, κατά προτίμηση σε διαλεκτικό λόγο
Αντιπροσωπευτικό υλικό από διαλέκτους και ιδιώματα (κείμενα – cd – dvd - κινηματογρα
θεατρικά – λογοτεχνικά έργα)
Διαχείριση του υλικού, κατάταξη και τελική παρουσίασή του. Πώς;;;
Δημιουργία διαλεκτικής βιβλιοθήκης στο Σχολείο;

Ε. Πόροι – Υλικά – Εξοπλισμός

Μη υπολογίσιμα – υπό διερεύνηση

Στ. Ενδεικτική βιβλιογραφία

Περιοδικό ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Περιοδικό ΘΡΑΚΙΚΑ

**Περιοδικό ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙ
ΘΗΣΑΥΡΟΥ**

Περιοδικό ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ

**Αποδελτιωμένο υλικό της Βιβλιοθήκης του Τμήματος Διαλέκτων
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ του Α.Π.Θ**

N. Κοντοσόπουλου, Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής

ΑΝΑΦΟΡΑ (REPORT)

Για την ερευνητική εργασία

«ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ: ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ ΚΑΙ ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

Υπεύθυνος καθηγητής: **Αλμπανούδης Παύλος (ΠΕ02)**

Αριθμός μαθητών: 17

Προγραμματισμός – Χρονοδιάγραμμα

Η ερευνητική εργασία άρχισε στις 22.9.2011 και ολοκληρώθηκε στις 13.1.2012. Ολοκληρώθηκε σε 32 διδακτικές ώρες. Στις ώρες αυτές συμπεριλαμβάνονται και οι ποικίλες δράσεις, επισκέψεις, προβολές κλπ.

Στη διάρκεια των ωρών αυτών η ομάδα αντιμετώπισε ένα πρωτόγνωρο για όλους θέμα και κινήθηκε σε γνωστικούς χώρους (κυριολεκτικά και μεταφορικά) άγνωστους.

Διαλεκτικός λόγος: Στρέβλωση ή πλούτος της γλώσσας;

Οι πρώτες ώρες αφιερώθηκαν στη γνωριμία και κατανόηση του θέματος. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση της γλωσσολογικής (διαλεκτολογικής) διάστασης του θέματος, στο γεγονός δηλαδή ότι οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα αποτελούν ποικιλίες και συνεπώς πλούτο της γλώσσας και όχι αποκλίσεις από την κοινή νεοελληνική ή αρνητικές εξελίξεις της. Συνεπώς, ο πολύ μεγάλος αριθμός των διαλεκτικών διαφοροποιήσεων εκφράζει τις δυνατότητες και τη δυναμική ανάπτυξη της Νέας Ελληνικής στον γεωγραφικό χώρο του μείζονος ελληνισμού.

Διάλεκτος και ιδίωμα

Ακολούθως προσδιορίστηκε η διαφορά ανάμεσα στους όρους διάλεκτος και ιδίωμα, όπως την όρισαν οι κορυφαίοι γλωσσολόγοι Γ. Χατζιδάκις, Ν. Ανδριώτης, Μ. Τριανταφυλλίδης (διάλεκτος – κεφαλαιώδεις αποκλίσεις από τη νεοελληνική, ιδίωμα – επιμέρους αποκλίσεις).

Διαλεκτικός λόγος και γεωγραφικός χώρος

Παρουσίαση του θεατρικού έργου του Δ. Βυζάντιου “Βαβυλωνία” για την κατανόηση και την χρήση του διαλεκτικού λόγου, καθώς κάθε πρόσωπο του έργου είναι και ομιλητής διαφορετικού ιδιώματος. (Πρόσωπα του έργου: Νησιώτης, Ανατολίτης, Χιώτης, Πελοποννήσιος, Αρβανίτης, Κρητικός, Κύπριος). Με τη βοήθεια γενικού χάρτη, ειδικότερων χαρτών και με βάση τις ειδικές γνώσεις του υπεύθυνου καθηγητή και τη σχετική βιβλιογραφία επιχειρήθηκε μία γενική αρχική καταγραφή των κυριότερων διαλέκτων και ιδιωμάτων. Αναφέρθηκαν βασικά ιστορικά στοιχεία για περιοχές εκτός ορίων του Ελληνικού Κράτους. Καταγράφηκαν για εξέταση οι παρακάτω γλωσσικές ποικιλίες (από Βορρά προς Νότο):

A. Διάλεκτοι

1. Κριμαιοαζοφική
2. Ποντιακή
3. Καπαδοκική
4. Τσακωνική
5. Κυπριακή
6. Κρητική
7. Κατωιταλική (γρεκάνικα)

B. Ιδιώματα

1. Ανατολικής Ρωμυλίας (βόρειας Θράκης) (α΄ διαλεκτική ζώνη: παράλια – β΄ διαλεκτική ζώνη: ενδοχώρα)
2. Θρακοβιθυνιακά (Α. Θράκη – Βιθυνία)
3. Βόρεια ιδιώματα (Θράκη, Μακεδονία, Ήπειρος, Θεσσαλία, Στερεά)
4. Νησιά ΒΑ Αιγαίου (Θάσος, Σαμοθράκη, Λήμνος, Ίμβρος, Τένεδος, Λέσβος, Χίος)
5. Μικρασιατικά ιδιώματα
6. Επτανησιακά
7. Κυκλαδικά
8. Μανιάτικα
9. Δωδεκανησιακά
10. Μεγαροκουμιώτικα
11. Ικαριώτικα

Δημιουργία ομάδων

Δημιουργήθηκαν ομάδες για κάθε ιδίωμα ή διάλεκτο. Λόγω του μικρού αριθμού μαθητών δεν μπορούσε να καλυφθεί ο αριθμός. Γι' αυτό και επιτράπηκε η συμμετοχή ίδιων μαθητών σε διαφορετικές ομάδες.

Η κάθε ομάδα ασχολήθηκε με μία/ένα διάλεκτο/ιδίωμα. Δόθηκαν οδηγίες για διάκριση βασικών χαρακτηριστικών των διαλέκτων ώστε να διευκολυνθεί και να έχει συγκεκριμένο προσανατολισμό η έρευνα. Δόθηκε έμφαση στα στοιχεία της φωνητικής, της μορφολογίας και του λεξιλογίου.

Έρευνα – συγκέντρωση υλικού

Η έρευνα είχε δύο κατευθύνσεις. Να συγκεντρωθεί υλικό από γραπτές πηγές και πρωτογενές υλικό από ηχογραφήσεις ηλικιωμένων ομιλητών.

Λόγω της περιορισμένης χρονικής διάρκειας του προγράμματος και των περιορισμών των κείμενων διατάξεων για ατομικές/ ομαδικές μετακινήσεις μαθητών, η προσπάθεια για συγκέντρωση υλικού από ηχογραφήσεις, εκτός από μία εξαίρεση, εγκαταλήφθηκε πολύ γρήγορα. Έτσι, οι ομάδες, κινούμενες ομαδικά ή ατομικά, στράφηκαν στις βιβλιοθήκες. Ιδιαίτερα χρήσιμη για συγκέντρωση υλικού αποδείχτηκε η βιβλιοθήκη του Τμήματος Διαλέκτων του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Γεωγραφικός προσδιορισμός - Χάρτες

Η σύνδεση των διαλέκτων/ιδιωμάτων με τον γεωγραφικό χώρο ήταν απαραίτητη για να κατανοηθεί η κατανομή του διαλεκτικού λόγου. Γι' αυτό κάθε επιμέρους έρευνα και συγκέντρωση υλικού συνοδευόταν πάντα από τον οικείο χάρτη που φιλοτεχνούσε η αρμόδια ομάδα.

Επισκέψεις - Προβολές

A. Βιβλιοθήκες

Το τμήμα επισκέφτηκε τη βιβλιοθήκη του Δήμου Αμπελοκήπων δύο φορές. Στη συνέχεια τις κυριότερες βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης και του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου. Συγκεκριμένα:

- 1) Τη Βιβλιοθήκη της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, όπου οι μαθητές έγιναν δεκτοί από τον υπεύθυνο, ο οποίος τους καθοδήγησε και τους υπέδειξε τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να κινηθούν σε τέτοιους χώρους. Ακολούθως τους επιφύλαξε τη μέγιστη τιμή να τους οδηγήσει σε μη επισκέψιμο χώρο της Βιβλιοθήκης, όπου φυλάσσονται τα παλαιότερα και σπανιότατα βιβλία της, τα

σημαντικότερα των οποίων, αφού τα κατέβασε, τα έδειξε στους μαθητές και μίλησε για την ιστορικότητα, τη σπανιότητα και την αξία τους. Ιδιαίτερα σημαντική εμπειρία για τους μαθητές.

- 2) Τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, όπου η, λόγω του περιορισμένου χρόνου, σύντομη επίσκεψη είχε ως μόνο σκοπό να γνωρίσουν οι μαθητές την ύπαρξη της σύγχρονης αυτής και οργανωμένης βιβλιοθήκης της πόλης.
- 3) Την κεντρική βιβλιοθήκη του ΑΠΘ.
- 4) Τη βιβλιοθήκη του Σπουδαστηρίου Λαογραφίας της Φιλοσοφικής Σχολής.
- 5) Την προαναφερθείσα Βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών.

Τις βιβλιοθήκες αυτές τις επισκέφτηκαν στη συνέχεια ατομικά οι μαθητές κατά τον ελεύθερο χρόνο τους για συλλογή υλικού.

B. Προβολές

Στην αίθουσα προβολών του Σχολείου προβλήθηκαν κατά τη διάρκεια του τετραμήνου τα παρακάτω:

- 1) Το θεατρικό έργο του Δ. Βυζάντιου «Βαβυλωνία» από βιντεοσκοπημένη θεατρική παράσταση.
- 2) Το κινηματογραφικό έργο «Βαβυλωνία», που επίσης βασίζεται στο παραπάνω θεατρικό έργο.

Από τις παραπάνω προβολές οι μαθητές διαπίστωσαν την ιστορικότητα των γλωσσικών ποικιλιών της νέας ελληνικής και το γεγονός ότι ο διαλεκτικός λόγος δεν ήταν απλώς επιλογή αλλά γλωσσική πραγματικότητα.

- 3) Το ντοκιμαντέρ «Α γρούσσα νόμου» («Η γλώσσα μας»), που προβλήθηκε πέρυσι (2011) στο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης και αναφέρεται στην τσακωνική διάλεκτο, που είναι η μόνη διάλεκτος που προέρχεται από την από αρχαία ελληνική και μάλιστα από αρχαία ελληνική διάλεκτο (δωρική λακωνική), όπως επίσης και στη σημερινή γλωσσική κατάσταση της Τσακωνιάς (ΝΑ Πελοπόννησος).

Από το ντοκιμαντέρ αυτό οι μαθητές αντιλήφθηκαν τη δυναμική του σημερινού διαλεκτικού λόγου και την υψηλή διαλεκτική συνείδηση που υπάρχει ακόμα σε κάποιες περιοχές (π.χ. μεταφορά Θείας λειτουργίας στην τσακωνική).

- 4) Προβολή DVD που περιείχε μαρτυρίες προσφύγων ή απογόνων προσφύγων από διάφορα μέρη της Μικράς Ασίας.

Εργασίες των ομάδων

Οι ομάδες κατόρθωσαν να συλλέξουν σημαντικό γλωσσικό υλικό στον περιορισμένο χρόνο που διέθεταν.

Με προτροπή του υπεύθυνου καθηγητή φωτοτυπούσαν το υλικό με σκοπό να μπορεί να εκτεθεί σε μελλοντική παρουσίαση, ενώ θα ήταν αδύνατον να εκτεθεί αυτό αυτούσιο (βιβλία, διατριβές, άρθρα κλπ.). Έτσι φωτοτυπούσαν το εξώφυλλο, αν επρόκειτο για βιβλίο ή διατριβή, ή κάποιες σελίδες ή ολόκληρο, αν επρόκειτο για άρθρο.

Ιστοσελίδα – Θεατρική παράσταση

Η προσπάθεια δημιουργίας ιστοσελίδας δεν ολοκληρώθηκε λόγω χαμηλής συμμετοχής των μελών των ομάδων. Αυτό πρέπει να αποδοθεί στις αυξημένες ανάγκες για επισκέψεις σε βιβλιοθήκες και για επαφή με διαλεκτικά κείμενα σε συνδυασμό με τα περιορισμένα χρονικά όρια.

Για τους ίδιους λόγους εγκαταλείφθηκε η ιδέα της θεατρικής παρουσίας του διαλεκτικού λόγου, καθώς αρχικά πιστευόταν ότι η διάρκεια του πρότζεκτ θα ήταν ολόκληρο το σχολικό έτος.

ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δημιουργήθηκαν οι παρακάτω ομαδικές:

Γραμματεία

Τσιφουτίδου Μαρία

Μιμηγιάννη Πολυτίμη

Ιστοσελίδα

Γραμματικού Λίνα

Μπουτσιούκη Γιώτα

Θέατρο

Μπουτσιούκη Γιώτα

Καράμαλη Μαρίνα

Κίκα Αθηνά

Χιώτη Βίβιαν

Χάρτες

Καστούρας Μάριος

Ποντιακά

Μπουτσιούκη Γιώτα
Μακρή Μαρία

Κριμαιοαζοφικά

Γραμματικού Λίνα
Καράμαλη Μαρίνα
Μπουτσιούκη Γιώτα

Α. Ρωμυλίας

Λίτσι Ανέστης
Μιμηγιάννη Πολυτίμη

Βόρεια ιδιώματα

Μιμηγιάννη Πολυτίμη

Κατωιταλικά (Γρεκάνικα)

Αβραμίδης Αντώνης
Ίδας Ιωάννης
Σδρόλλας Στράτος

Βόρειο Αιγαίο

Γραμματικού Λίνα
Καράμαλη Μαρίνα

Κρητικά

Γούλης Παντελής
Χιώτη Βίβιαν

Κυπριακά

Καράμαλη Μαρίνα

Επτανησιακά

Κίκα Αθηνά

Καπαδοκικά και Μικρασιατικά

Τσιφουτίδου Μαρία

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συγκέντρωσης υλικού υπήρξε διομαδική συνεργασία για συγκέντρωση και πέραν των ιδιωμάτων της αρμοδιότητάς τους υλικού. Έτσι, πέραν των παραπάνω ιδιωμάτων βρέθηκαν μονογραφίες και για Μάνη, Α. Θράκη, Κυκλαδικά, Δωδεκανησιακά.

Τελική παρουσίαση

Για όλα τα Project αποφασίστηκε όχι ανοιχτή παρουσίαση και σε περιορισμένο χρόνο (τρεις τελευταίες ώρες) και κοινό. Το αποτέλεσμα της ερευνητικής εργασίας παρουσιάστηκε μόνο στους μαθητές της Α΄ του Λυκείου μας στη μεγάλη αίθουσα. Εγκαταλείφθηκε η ιδέα για δραματοποίηση του διαλεκτικού λόγου λόγω του περιορισμένου χρόνου. Επειδή το υλικό που προέκυψε από την έρευνα ήταν κατά κύριο λόγο έντυπο, κρίθηκε ότι ήταν προσφορότερη η έκθεση του υλικού αυτού σε αντιπροσωπευτικές φωτοτυπίες των γλωσσολογικών εργασιών, όπως επίσης τυχόν ηχογραφημένα δείγματα προφορικού λόγου (cd). Επιπλέον, θα παρουσιαζόταν και επιμέρους συνοδευτικό γλωσσικό υλικό (γλωσσάρια, παροιμίες κλπ.). Το υλικό της κάθε διαλέκτου / ιδιώματος θα συνοδευόταν από αντίστοιχους γεωγραφικούς – ιστορικούς χάρτες, καθώς και από έναν χάρτη του μείζονος ελληνισμού.

Η έκθεση πέτυχε να δώσει μία γενική και πλήρη εικόνα του διαλεκτικού χάρτη και της γλωσσογεωγραφίας της νέας ελληνικής. Η πρωτοτυπία και ο άγνωστος τομέας της διαλεκτολογίας κίνησε την περιέργεια και το ενδιαφέρον όσων επισκέφτηκαν την έκθεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Περιοδικό ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Περιοδικό ΘΡΑΚΙΚΑ

Περιοδικό ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

Περιοδικό ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ

Αποδελτιωμένο υλικό της Βιβλιοθήκης του Τμήματος Διαλέκτων του ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ του Α.Π.Θ

Ν. Κοντοσόπουλου, Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής

ΑΝΑΦΟΡΑ (REPORT)

Για την ερευνητική εργασία

«ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥΣ»

Υπεύθυνος καθηγητής: **Αλμπανούδης Πάυλος** (ΠΕ02)

Αριθμός μαθητών: 14

Προγραμματισμός – Χρονοδιάγραμμα

Η ερευνητική εργασία άρχισε στις 25-1-12 και ολοκληρώθηκε στις 17-5-12. Πραγματοποιήθηκε σε 43 διδακτικές ώρες. Στις ώρες αυτές συμπεριλαμβάνονται και οι ποικίλες δράσεις του τμήματος, επισκέψεις, προβολές κλπ.

Λαογραφία και λαϊκός πολιτισμός

Κατά τη διάρκεια των πρώτων ωρών προσδιορίστηκε το περιεχόμενο των όρων **λαϊκός πολιτισμός** και **λαογραφία** – η επιστήμη που μελετά τον λαϊκό πολιτισμό - και διερευνήθηκε το πλάτος τους. Επισημάνθηκε η καίρια διαφορά ανάμεσα στον λαϊκό πολιτισμό και τον σύγχρονο βιομηχανικό/ μεταβιομηχανικό και συνδέθηκε με τις παραδοσιακές αγροτοποιομενικές τοπικές κοινωνίες. Τονίστηκε η ιστορικότητα του θέματος και η σημαντική του σχέση με τον προσδιορισμό της πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας. Για να γίνει διαχειρίσιμο το πλούσιο περιεχόμενό τους οδηγηθήκαμε σε κεφαλαιοποιήσεις και διαιρέσεις:

A. ΥΛΙΚΟΣ-ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

B. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

[Αναλυτικά:

A. ΥΛΙΚΟΣ-ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ – ΠΡΟΪΟΝΤΑ – ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

α. Αγροτική – γεωργική παραγωγή:

i) εποχιακή (γεωργικές καλλιέργειες)

ii) μόνιμη (δενδροκομία, αμπελουργία)

Προϊόντα: Δημητριακά – κηπευτικά – φρούτα

Ζωοτροφές

Πρώτες ύλες
Συναφή επαγγέλματα

β. Κτηνοτροφία - πτηνοτροφία

Προϊόντα
Συναφή επαγγέλματα

γ. Αλιεία

δ. Μελισσοκομία

2. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ – ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ – ΠΡΟΪΟΝΤΑ – ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

α. Πρώτες ύλες

από αγροτογεωργική παραγωγή
από κτηνοτροφική παραγωγή
από αλιευτική παραγωγή (μέθοδοι συντήρησης)

β. Σκεύη – εργαλεία

Συναφή επαγγέλματα

γ. Ύφασμα (ύφανση – πλέξη)

Συναφή επαγγέλματα

3. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ – ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

B. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

1. ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

α. Παραμύθια

β. Ευτράπελες διηγήσεις

γ. Θρύλοι

δ. Παραδόσεις

- ε. Προλήψεις – δεισιδαιμονίες**
- στ. Παροιμίες**

2. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

- α. Αφηγηματικά – παραλογές**
- β. Του γάμου**
- γ. Της εργασίας**
- δ. Της αγάπης**
- ε. Θρησκευτικά – λατρευτικά**
- στ. Ιστορικά**
- ζ. Ηθικοδιδασκικά**
- η. Μοιρολόγια**
- θ. Του Χάρου και του Κάτω κόσμου**
- ι. Σκωπτικά – περιγελαστικά – ευτράπελα**

3. ΧΟΡΟΙ – ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

4. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σε όλα τα επιμέρους κεφάλαια του πνευματικού λαϊκού πολιτισμού έγινε συστηματική σύνδεση με την τοπικότητα, τη γεωγραφική διαφορετικότητα και κυρίως τη γλωσσική ποικιλότητα, που ήταν και βασικό στοιχεία του θέματος του παρόντος πρότζεκτ.

Γ. ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ – ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

Η λαϊκή διακόσμηση και η υψηλή αισθητική που αναπτύχθηκε στη διάρκεια των περασμένων αιώνων αποτέλεσε ξεχωριστό (ή ενδιάμεσο) κεφάλαιο γιατί έχει στοιχεία και υλικοτεχνικού και πνευματικού πολιτισμού.]

Δημιουργία ομάδων

- α. Λόγω της ολιγομέλειας πολλά παιδιά συμμετείχαν σε δύο ή περισσότερες ομάδες.**
- β. Οι ομάδες που δημιουργήθηκαν δεν ήταν δυνατόν να καλύψουν όλη την ευρύτητα του θέματος.**

γ. Για τα επιμέρους κεφάλαια που δεν σχηματίστηκαν ομάδες οι μαθητές ενημερώθηκαν για το περιεχόμενό τους και την επιστημονική ή διαλεκτική ορολογία τους από τον υπεύθυνο καθηγητή του πρότζεκτ.

Δημιουργήθηκαν οι παρακάτω ομάδες (με σειρά δημιουργίας):

- 1) Ήθη και έθιμα (Αμανατίδου Μελίνα - Γιαννακάκης Μιχάλης – Ζίντρο Φρόσω)
- 2) Επαγγέλματα (Λίτσι Ανέστης – Τσιφουτίδου Μαρία)
- 3) Τραγούδια (Καράμαλη Μαρίνα)
- 4) Αισθητική – διακόσμηση (Μκρατσιάν Τάνια – Οβσεπιάν Ντιάνα – Χιώτη Βίβιαν)
- 5) Λαϊκές αφηγήσεις και παροιμίες (Αβραμίδης Αντώνης – Ίδας Γιάννης – Σδρόλλας Στράτος)
- 6) Έθιμα του βορειοελλαδικού χώρου (Μιμηγιάννη Πολίνα)
- 7) Χοροί (Καράμαλη Μαρίνα – Τσιφουτίδου Μαρία)
- 8) Μουσικά όργανα (Αμανατίδου Μελίνα – Γιαννακάκης Μιχάλης – Ζίντρο Φρόσω – Μιμηγιάννη Πολίνα – Τσιφουτίδου Μαρία)
- 9) Γραμματεία – ημερολόγιο (Τσιφουτίδου Μαρία)

Έρευνα – συγκέντρωση υλικού

Οι ομάδες συγκέντρωσαν το υλικό τους:

- α. από γραπτές πηγές (βιβλιοθήκες, ειδικά βιβλία από τον υπεύθυνο καθηγητή)
- β. από επισκέψεις στα λαογραφικά μουσεία της πόλης
- γ. από προβολές ντιβιντί

Επισκέψεις – προβολές

Οργανωμένες επισκέψεις για να κατευθυνθεί η έρευνα των μαθητών έγιναν:

Α. Στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ και συγκεκριμένα στο Λαογραφικό Σπουδαστήριο, όπου οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με βιβλία που ενδιέφεραν το θέμα τους, και στο Λαογραφικό Μουσείο στο υπόγειο της Σχολής, όπου το ειδικευμένο προσωπικό του Μουσείου ξενάγησε τους μαθητές. Εδώ για πρώτη φορά οι μαθητές ήρθαν σε άμεση επαφή με τον λαϊκό πολιτισμό.

Β. Στο Λαογραφικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

Γ. Στη Δημοτική Βιβλιοθήκη του Δήμου μας.

Επίσης προβλήθηκε DVD με θέμα τα «Αναστενάρια».

Τελική παρουσίαση

Η έρευνα και η προσήλωση των παιδιών στο θέμα τους απέφερε τελικά ένα πολύ πλούσιο υλικό που παρουσιάστηκε πρώτα στη τάξη (25/4) και στη συνέχεια στο κοινό του Σχολείου (16/5). Παρά τις φιλοτιμες προσπάθειες των μαθητών, λόγω έλλειψης μέσων κατά την παρουσίαση υπήρξαν δυσκολίες κυρίως επικοινωνιακού χαρακτήρα. Αποδείχτηκε επίσης στην πράξη ότι το πρώτο μέρος, που αφορούσε τον υλικοτεχνικό τομέα του λαϊκού πολιτισμού, χωρίς βέβαια να στερείται του σχετικού ενδιαφέροντος, επιβάρυνε χρονικά και τη μεθόδευση των μαθημάτων αλλά και την όλη τελική παρουσίαση.

Ως συνολική αποτίμηση μπορούμε να αναφέρουμε ότι το – γλωσσικό ουσιαστικά – πρότζεκτ παρήγαγε σημαντικές - όχι μόνο γλωσσικές – γνώσεις στους συμμετέχοντες μαθητές και όπως τονίστηκε από τον υπεύθυνο καθηγητή το κάθε επιμέρους θέμα θα μπορούσε μελλοντικά να αποτελέσει και θέμα μεταπτυχιακών σπουδών.